AZÎZ MAHMÛD HÜDÂYÎ

Kaddesallahu Sırrahulaziz

1541 (H.948) yılında Şereflikoçhisar'da doğdu. Bursa'da Muhammed Üftâde hazretlerinden feyz ve tarikat aldı. 1598 (H.1007) de Üsküdar'da câmi ve dergâh yaptırdı. 1628 (H.1038)'de vefât etti. Kabri, İstanbul Üsküdar'da kendi dergâhı yanındaki türbesindedir.

Mahmûd Hüdâyî, Fadlullah bin Mahmûd'un oğludur. Çocukluğu Sivrihisar'da geçti. Burada ilk tahsîline başladı. İlmini ilerletmek için İstanbul'a gitti. Küçük Ayasofya Medresesinde tahsîline devâm etti. Çok zekî olup bir defâ okuduğunu zihninde tutar, tekrar kitaba bakmaya lüzum hissetmezdi. Hocalarından Nazırzâde Ramazan Efendi, ona husûsî bir ihtimâm gösterdi. Mahmûd Hüdâyî genç yaşta; tefsîr, hadîs, fıkıh ve zamânın fen ilimlerinde büyük bir âlim oldu. Hocası Nâzırzâde onu yanına yardımcı olarak aldı. Mahmûd Hüdâyî, bir taraftan hocası Ramazan Efendiye yardım ederken, diğer yandan da Halvetî yolunun şeyhlerinden Muslihuddîn Efendinin sohbetlerine katılarak tasavvuf yolunda ilerlemeye çalıştı. Bu arada hocası Nâzırzâde'nin, Edirne'de bulunan Sultan Selim Medresesine tâyini çıktı. Mahmûd Hüdâyî, yirmi sekiz yaşında iken hocası ile Edirne'ye gitti. Ramazan Efendi, kısa bir süre Edirne'de müderrislik yaptıktan sonra, Şam ve Mısır'a kâdı tâyin edildi. Talebesi Mahmûd Hüdâyî'yi oraya da götürdü. Mahmûd Hüdâyî Mısır'da Halvetî şeyhlerinden Kerîmüddîn

hazretlerinden ders alarak, tasavvuf yolunda yetişmeye çalıştı.

Mahmûd Hüdâyî otuz üç yaşında iken, hocası Nâzırzâde ile Bursa'ya geldi. Üç sene Ferhâdiye Medresesinde müderrislik yaptı. Üç sene sonra, hocasının vefâtı ile Bursa kâdılığına getirildi. Bursa kâdısı olarak vazîfeye başlıyan Mahmûd Hüdâyî hazretleri, kâdılığı esnâsında bir gece rüyâsında Cehennem'i ve Cehennem'in ateşinde tanıdığı bâzı kimselerin yandığını gördü. Bu korkunç rüyânın verdiği dehşet ve üzüntü içindeki günlerde, bir hanım bir dâvâ getirdi. Bu dâvadan sonra Bursa kâdılığını bıraktı ki, hâdise şöyle idi:

O günlerde Bursa'da, evliyâullahtan olan Muhammed Üftâde hazretleri halkın mânevî terbiyesi işi ile meşgûl olurlardı. Yine Üftâde hazretlerini seven fakir bir kimse vardı. Her sene hac mevsiminde hacca gitmek ister, fakat gidecek parası olmadığı için arzusuna kavuşamazdı. Üzüntüsünden hiç yüzü gülmez, gözleri hep hacca gidenlerin yolu üzerine takılır kalırdı. Evde hanımı, yüzü gülmeyen kocasının bu hâline oldukça üzülürdü. Yine bir sene hac mevsiminde, parası olmadığı için hacca gidemeyen bu fakir üzüntüsünden ne yapacağını şaşırdı. Aralarında geçen bu konuşmanın sonunda elinde olmayarak hanımına; "Eğer bu sene de hacca gidemezsem seni üç talak ile boşadım." dedi.

Günler geçti. Kurban bayramı yaklaştı. Fakiri bir düşüncedir aldı. Hacca gidemezse, evde hanımı boş olacaktı. Bir yerlerden borç bulup hacca gidememişti. Ne yapacağını şaşırdığı bir gün, hatırına Muhammed Üftâde geldi. Hemen huzûruna gidip ağlayarak durumunu anlattı. O da; "Bizim Eskici Mehmed Dede'ye git, selâmımızı söyle. O seni hacca götürüp derdine dermân olur." buyurdu. Fakir, sevinerek huzûrdan ayrıldı, süratle Mehmed Dede'nin dükkânına koştu. Mehmed Dede'ye, hocasının selâmını söyleyip derdini anlattı. Mehmed Dede:

"Ey fakir!Gözlerini kapa. Aç demeden sakın açma." dedi. Fakir gözlerini açtığında kendilerini Mekke'de buldular. Mehmed Dede, Allahü teâlânın izniyle, fakiri bir anda Hicâz'a götürmüştü. O gün, arefe idi, hacılar Arafat'a çıkmışlardı. Fakir ve Mehmed Dede de ihram giyip Arafat'a çıktılar. Ertesi günü Kâbe-i muazzamada vakfeye durdular. Ziyâret edilecek yerlere gittikten sonra, Bursalı hacıları buldular. Onlar, hemşehrileri olan Mehmed Dede'yi ve Fakiri görünce sevindiler. Fakir birkaç hediye alıp, bir kısmını da getirmeleri için komşusu olan hacılara emânet etti. Vedâlaşarak ayrıldılar. Yine Mehmed Dede'nin kerâmetiyle bir anda, Mekke-i mükerremeden Bursa'ya geldiler.

Fakir getirdiği bâzı hediyelerle eve gelince, hanımı birkaç gündür eve gelmeyen kocasını eve almak istemedi ve;

"Sen beni boşamadın mı? Hangi yüzle bana hediye getirerek eve giriyorsun?" dedi. Kocası da; "Hanım, ben hacca gittim geldim. İşte bu getirdiklerimi de Mekke'den aldım." dediyse de, kadın: "Bir de yalan söylüyorsun. Üç beş gün içinde hacca gidilip gelinir mi? Seni mahkemeye vereceğim." dedi ve Kâdı Azîz Mahmûd Hüdâyî'ye gelerek; "Kâdı Efendi! Artık ben bu adamla bir arada yaşayamam. Nikâhımızın fesh edilmesini istiyorum. Bunun Kurban Bayramından iki gün evvel Bursa'da olduğunu herkes biliyor. Hâlbuki ona sorun, hacca gitmiş, Arafat'a çıkmış, şeytan taşlamış, zemzemler, sürmeler getirmiş... Beni aldatıyor. Bir haftada oraya gider, bu işleri yapar ve nasıl geri gelir? Yanına da bir yalancı şâhit bulmuş. "EskiciBaba gördü, yanımdaydı." diyor ve bu husus şer'iye siciline işleniyor.

Bu sözler üzerine Azîz Mahmûd Hüdâyî, hanımın kocasını mahkemeye çağırtarak onu da dinledi. Fakir; hacca gittiğini, Kâbe-i muazzamayı tavâf edip, ziyâret edilecek yerleri gezdiğini, Bursalı hacılarla görüşüp getirmeleri için emânet dahi verdiğini iddiâ etti. Bu sebeple boşanmanın vâki olmadığını söyledi. Fakir, Mehmed Dede'yi şâhit gösterdi. Mahkemeye gelen Mehmed Dede ise kâdının bu sözlere bir türlü inanmak istemediğini görerek; "A kâdı efendi! Şeytan, Allahü teâlânın düşmanı olduğu hâlde, bir anda dünyânın bir ucundan bir ucuna gidip gelir de, bir velînin bir

anda Kâbe'ye gitmesi niçin kabûl edilmez!" dedi. Kâdı hayret ederek, mahkemeyi hacıların dönüşüne bıraktı. Aradan günler geçti. Bursalı hacılar geldi. Mahkeme gününde şâhid olarak, fakirin hac vazîfesini yaptığını, hattâ verdiği emânetleri getirdiklerini bildirdiler. Kâdı, şâhitlerin verdiği bu ifâde ile dâvâcı hanımın nikâhı fesh etme isteğini reddetti. Böylece boşanma olmadı.

Ancak bu hâdise, Kâdı Azîz Mahmûd Hüdâyî Efendinin günlerce aklından çıkmadı ve çok etkiledi. Nihâyet Eskici Mehmed Dede'nin yanına gidip; "Beni talebeliğe kabûl buyurmanız için gelmiştim." dedi. O da; "Nasîbiniz bizden değil, Üftâde'dendir. Onun huzûruna giderek mürâcaatınızı bildirin." dedi. Kâdı evine gitti. Hizmetçisine atının hazırlanmasını emretti. Kendisi de sırmalı kaftanını, sarığını giyerek hazırlanan atına bindi. Yanına seyisini de alıp, Üftâde hazretlerinin dergâhına gitmek üzere yola çıktı. Bugünkü Molla Fenârî Câmiinin doğu tarafındaki sokağa geldiğinde, atının ayaklarının bileklerine kadar kayalara saplandığını gördü. Bütün uğraşmalarına rağmen bir adım ileri süremedi. (Bu kayanın üç kuzular semtinde olduğu da söylenmektedir.) Çâresiz, atından indi. Sırmalı kaftanıyla Üftâde Dergâhına doğru yürüdü. Kâdı, dergâha vardığında, bahçede yamalı elbiseler içinde bahçeyi çapalayan bir zât gördü. Ona hitâben; "Ben Bursa Kâdısı Mahmûd'um. Şeyh Üftâde'yi görmek istiyorum. Çabuk geldiğimi haber

ver." dedi. Kâdının hizmetçi zannettiği Şeyh Üftâde hazretleri dinledi dinledi, sonra hafifçe doğrularak:

"Yazıklar olsun ey Kâdı Efendi! Herhâlde yanlış yere geldiniz. Burası yokluk kapısıdır ve biz bu kapının kuluyuz. Hâlbuki sen varlık sâhibisin. Bu hâlde ikimizin bir araya gelmesi mümkün mü? Senin ilmin, malın, mülkün, şânın ve mâmûr bir dünyân var. Bizim gibi kulların Allahü teâlâdan başka kimsesi yoktur. Atın bile gelmek istemeyip ayakları kayalara saplanmadı mı?" buyurdu. Bu sözler ve yaptığı hatâ Azîz Mahmûd Hüdâyî'ye çok tesir etti. Gözlerinden iki sıra yaş döküldüğü hâlde; "Efendim! Her şeyimi mübârek kapınızın eşiğinde terk eyledim. Dileğim talebeniz olabilmek ve hizmetinizi görmekle şereflenmektir. Her ne emrederseniz yapmaya hazırım." dedi. Bu samîmî ifâde üzerine Üftâde hazretleri tâne tâne buyurdu ki:

"Ey Bursa kâdısı! Kâdılığı bırakacak, bu sırmalı kaftanınla Bursa sokaklarında ciğer satacaksın. Her gün de dergâha üç ciğer getireceksin!" Her şeyi bırakacağına, her emri yerine getireceğine söz veren Mahmûd Hüdâyî derhal kâdılığı bırakıp ciğer satmaya başladı. Sırtında sırmalı kaftanı olduğu halde, ciğerleri, Bursa sokaklarında, "Ciğerci! Ciğerciiii!" diye diye bağırarak satıyordu. Bursalıların hayret dolu bakışlarına, kadınların ve çocukların alay etmelerine hiç aldırmıyordu. Onu görenler; "Bursa kâdısı Azîz Mahmûd Hüdâyî

aklını oynatmış, tımarhânelik olmuş." diyorlardı. Bu şekilde, nefsini kırıp, rûhunu yükseltmek için her türlü alaya alınmaya katlanıyordu. Her akşam dergâha geldiğinde hocası ona; "Bugün ne yaptın? Ciğerleri satabildin mi?" diye soruyor, o da, başından geçenleri anlatıyordu.

Üftâde hazretleri daha sonra, yeni talebesinin nefsini iyice kırmak ve terbiye etmek için onu dergâhta helâ temizleme işi ile vazîfelendirdi.Hüdâyî bir gün abdesthâneleri yıkarken kulağına davul-zurna sesleri geldi. Şöyle bir kulak kabarttığında, kendi yerine tâyin olunan yeni kâdının geldiğini ve halkın karşılamaya çıktığını öğrendi. Bir anlık dalgınlık ile kendi kendine; "Yeni kâdı geliyor ha!.. Bîçâre Mahmûd, sen böyle bir mesleği bıraktın. Şimdi abdesthânelerde temizlik yapıyorsun." diyerek nefsinin aldatmasına yakalandı. Ancak daha bu düşünceler geçer geçmez derhal toparlandı ve;

"Mahmûd! Sen şeyhine nefsini ayaklar altına alacağına dâir söz vermemiş miydin?" diyerek bu hâle tövbe etti. Sonra da nefsini tahkir için elindeki süpürgeyi atarak, taşları sakalıyla süpürmeye başlayacağı bir anda, şeyhi Üftâde hazretleri kapıda göründü ve;

"Mahmûd, evlâdım! Sakal mübârek şeydir. Onunla böyle bir iş yapılmaz. Maksad sana bu mertebeyi atlatmaktı." buyurarak, Hüdâyî'yi alıp içeri dergâha

götürdü.

Böylece nefsinin istek ve arzularına sırt çevirip istemediği şeyleri yapmakta büyük gayret sarfeden Azîz Mahmûd Hüdâyî kısa zamanda üstâdının en önde ve gözde talebesi oldu. Develer yükü kitâbın ona öğretemediğini Üftâde hazretlerinin bir bakışı öğretiyor, gönlünden geçen bir suâline bin cevap birden veriyordu.

Bir gün Üftâde hazretleri talebeleri ile kırlarda sohbet etmişlerdi. Bir ara talebeler etrafa dağılarak herbiri birer demet çiçek topladılar. Hüdâyî Efendi ise elinde kurumuş ve sapı kırılmış bir çiçek olduğu hâlde döndü. Herkes hediyelerini şeyhleri Üftâde hazretlerine takdim etmiş o da kabûl ederek memnuniyetini belirtmiş ve duâlar etmişti.Hüdâyî de hediyesini verince, Üftâde hazretleri:

"Oğlum, arkadaşlarınız demet demet çiçek getirdiler. Siz bize bir tek solmuş çiçeği mi lâyık gördünüz?" buyurdu. Hazret-i Hüdâyî de; "Efendimize ne getirsem azdır. Fakat koparmak için el uzattığım her çiçek Allahü teâlâyı tesbih ediyordu. Bu tesbihi işiterek el çekip hiç birini koparamadım. Ancak kurumuş ve sapının kırılmış olmasından dolayı bu çiçeği tesbihten kesilmiş gördüm. Bu sebeple bunu getirebildim." Azîz Mahmûd Hüdâyî bu cevâbıyla şeyhinin bir kat daha muhabbet ve teveccühünü kazandı. Çünkü Üftâde hazretleri Hüdâyî'ye her zaman; "Evlâdım

her zerrede Hakk'ı göreceksin, her zerreye Hak muâmelesi yapacaksın, başka yolu yok, bu böyledir." derdi. Sevinci, talebesinin bu mertebeye ulaşmasından geliyordu.

Nitekim bir sabah Hüdâyî hazretlerinin artık nihâyete erdiğini ve halkı irşâda, doğru yolu göstermeye başlayacağının işâretini verdi. Hüdâyî hazretleri her sabah erkenden kalkarak hocasının abdest suyunu ısıtıp hazır ederdi. O sabah ise uykuya dalmış ve ancak son vakitte uyanabilmişti. Derhâl ibriği aldı. Fakat ısıtmaya vakit yoktu. Çünkü hocasının ayak seslerini işitiyordu. İbriği göğsüne bastırmış bir halde kalakaldı. Üftâde hazretleri eğilerek; "Haydi evlâdım suyu dök." dedi. Hüdâyî hazretleri ise ibriği göğsüne bastırmış hâlde duruyor ve buz gibi olan suyu hocasının eline dökmeye kıyamıyordu. Üftâde hazretleri tekrar; "Haydi evlâdım! Ne duruyorsun? Geç kalacağız." deyince, çekine çekine ve korkarak suyu dökmeye başladı. Ancak hocasının sözü onu bir kat daha şaşırttı. "Evlâdım Mahmûd bu su ne kadar ısınmış böyle. Bunu normal ateş ile ısıtmayıp, gönül ateşi ile ısıtmışsın. Bu hâl artık senin hizmetinin tamam olduğunu gösteriyor."

Böylece Muhammed Üftâde hazretleri, Hüdâyî'ye icâzet, diploma verdi ve onu çocukluğunu geçirdiği Sivrihisar'a, İslâmiyeti yaymak, emir ve yasaklarını bildirmek üzere gönderdi. Azîz Mahmûd Hüdâyî, âilesiyle birlikte Sivrihisar'a giderek hizmete

başladı. Ancak burada sâdece altı ay kadar kalabildi. Hocasının ayrılığına dayanamayarak tekrar Bursa'ya geldi. Bursa'ya geldiği günlerde, doksan yaşından ziyâde olan hocasının hizmetini görmeye başladı. Bu hizmetlerinden çok memnun olan Muhammed Üftâde; "Oğlum! Pâdişâhlar ardınca yürüsün." diye duâ etti. O sene Üftâde hazretleri vefât etti.

Azîz Mahmûd Hüdâyî mânevî bir işâretle Trakya'ya gitti. Bir müddet sonra da Şeyhülislâm Hoca Sâdeddîn Efendi vâsıtasıyla İstanbul'a geldi. Küçük Ayasofya Câmii tekkesinde hocalık yapmaya başladı. Bu arada Fâtih Câmiinde, talebelere, tefsîr, hadîs ve fıkıh dersleri verdi. Burada kaldığı müddet içinde, ilim ve devlet adamlarına kadar uzanan geniş bir muhit edindi. Bu arada, Üsküdar'da kendi dergâhının bulunduğu yeri satın aldı. Buraya dergâhını inşâ eyledi. Dergâhında yüzlerce talebenin yetişmesi için çok uğraştı. Kısa zamanda nâmı her tarafta duyuldu. Akın akın talebeler dergâhına koştular. Hasta kalblerine şifâ olan sohbetlerine kavuştular. Onun feyz ve bereketleri ile mârifetullaha kavuştular. Dergâh, en fakirinden en zenginine ve en üst kademedeki devlet ricâline kadar her tabakadan insanlar ile dolup taşıyordu. Devrin pâdişâhları da ona hürmette kusur etmiyorlardı. Üçüncü Murâd Han, Üçüncü Mehmed Han, BirinciAhmed Han, İkinci Osman Han ve Dördüncü Murâd Han'a nasîhatlarda bulundu. Dördüncü Murâd Han'a,

saltanat kılıcını kuşattı.

1595 yılında İranlılarla yapılan Tebrîz seferine Ferhat Paşa ile berâber katıldı. Zaman zaman pâdişâhların dâvetlisi olarak saraya gidip, onlarla sohbetlerde bulundu.Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretlerinin, çeşitli câmilerde vâz vermesi için sevenleri devamlı taleplerde bulundular. O, Üsküdar İskelesindeki Mihrimah Sultan Câmii ile Sultanahmed Câmiinde belli günlerde vâz vererek, insanlara feyz ve mârifet sundu.

Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin talebesi olmakla şereflenmek için, herkes birbiriyle yarışıyordu. Bunların başında; Sadrâzam Halîl Paşa, Dilâver Paşa, Şeyhülislâm Hoca Sâdeddîn Efendi,Şeyhülislâm HocazâdeEsad Efendi, Okçuzâde Mehmed Efendi, İbrâhim Efendi, NevizâdeAtâyî Efendi geliyordu. O zamandaHüdâyî Dergâhı, İstanbul'un en mühim bir kültür merkezi hâline geldi.Pekçok âlim yetişti.

Osmanlı tahtında yirmi yıl kadar saltanat süren Üçüncü Murâd Han, Hüdâyî hazretlerine büyük muhabbet besler ve yapacağı işlerde onun ile istişâre yapardı. Pâdişâh 1595 Haziranında vefât ettiği zaman, Hüdâyî hazretleri şu ilâhîyi söylemiştir.

Yalancı dünyâya aldanma yâ hû,

Bu dernek dağılır dîvân eğlenmez.

İki kapılı bir virânedir bu,

Bunda konan göçer, konuk eğlenmez.

Bakma bunun karasına ağına,

Gönül verme bostanına bağına,

Benzer hemân çocuk oyuncağına,

Burda aklı olan insan eğlenmez.

Vârını îsâr et Mevlâ yoluna,

Bunda ne eylersen anda buluna,

Bir gün sefer düşer berzah iline,

Otağı kalkacak Sultan eğlenmez.

Sen ey gâfil ne sandın rûzigârı,

Durur mu anladın leyl-ü-nehârı,

Yükün yeynildigör evvelden bârı,

Yoksa yolcu gider kervan eğlenmez.

Doğrusuna gidegör bu yolların

Geçegör sarpını yüce bellerin,

Dünyâ zindânıdır mümin kulların,

Zindanda olan kul kolay eğlenmez.

Ömür tamam olup defter dürülür,

Sırat köprüsü ve mîzân kurulur,

Hakkın dergâhında elbet durulur,

Buyruğu tutulur fermân eğlenmez.

Hüdâyî n'oldu bu kadar peygamber,

Ebû Bekr u Ömer, Osman u Haydar,

Hani Habîbullah Sıddîk-ı Ekber,

Bunda gelen gider bir cân eğlenmez.

Üçüncü Murâd Hanın yerine geçen Üçüncü Mehmed Han ve ondan sonra tahta çıkan Birinci Ahmed Han da Şeyh Hüdâyî hazretlerine büyük bir saygı ile bağlı idiler.

Bir gün Sultan Birinci Ahmed Han rüyâsında; "Avusturya Kralı ile güreş tuttuğunu, fakat kendisinin arka üstü yere düştüğünü" görmüştü. Zâhiren bakıldığında rüyâ çok korkunç idi. Sabahleyin, derhal huzûra getirilen âlimler ve rüyâ tâbircilerinden hiçbiri bu rüyâyı, Pâdişâhı tatmin edecek şekilde tâbir edemedi. Nihâyet Üsküdar'da bulunan Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin, bu rüyâyı tâbir edebileceğini arz ettiler. Pâdişâh Birinci Ahmed bir mektup yazarak, yakınlarından biriyle gönderdi ve tâbir edilmesini ricâ etti. Haberci, mektubu alıp süratle Üsküdar'a geçti. Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin kapısını çaldığında, onun içerden elinde bir zarf ile kapıya çıktığını gördü. Habercinin getirdiği mektubu alırken, kendi elindeki mektubu da Pâdişâha verilmek üzere verdi ve; Sultânımızın gönderdiği mektûbun cevâbıdır." buyurdu. Mektubu şaşkınlık içinde alan haberci, derhal mektubu sultâna götürdü ve gördüklerini anlattı. Sultan Birinci Ahmed Hanın gönderdiği mektup, daha açılıp okunmadan cevâbı gönderilmişti.Sultan AhmedHan, gönderilen bu mektubu heyecanla okudu. Deniyordu ki: "Allahü teâlâ insan vücûdunda arkayı, cansız mahlûklarda ise toprağı,

en kuvvetli olarak yarattı. İnsan ile toprağın birbirlerine değmesi, bu iki kuvvetin bir araya gelmesi demektir. Böylece, Pâdişâhımızın arka üstü yere yatması ile bu iki kuvvet birleşmiştir. Dolayısıyla bu rüyâdan İslâmın temsilcisi olan pâdişâhımızın, küffâra karşı zafer kazanacağı anlaşıldı." Pâdişâh bu tâbiri pek beğendi ve; "İşte gördüğüm rüyânın tâbiri budur." dedi. DerhalAzîz Mahmûd Hüdâyî hazretlerine bin altın gönderdi.

Diğer taraftanAzîz Mahmûd Hüdâyî'nin hanımı hâmile olup doğumu yaklaşmıştı. Fakir oldukları için doğacak çocuğun ihtiyaçlarını alamamışlardı. ÇünküHüdâyî hazretleri kapısına gelen, kendisine el açan fakir ve ihtiyâç sâhiplerine hiç düşünmeden nesi olsa verirdi. Bu sebeple çoğu kez evde yakacak mum bile bulamazlardı. Bu sebeple hanımı;

"Bursa kâdılığını bıraktın, medrese hocalığını terkettin...Elindeki malını mülkünü, ona buna vererek harcadın... Dünyâya gelecek yavruya saracak bir bez parçası bile yok!.." diye yakınıyordu.

Tam bu sırada kapı çalındı. Hüdâyî hazretleri kapıya doğru giderken hanımına da; "Hâtun, Allahü teâlâ istediğin dünyâlığı gönderdi." buyurdu. Kapıyı açtığında Sultan Ahmed Hanın hediyelerini ve bir kese içinde gönderdiği bin altını alarak hanımına teslim etti. Ertesi gün de Pâdişâh

kendisi gelerek elini öptü ve talebesi olmakla şereflendi.

Sultan Ahmed Han, bir gün Hüdâyî hazretlerine bir hediye göndermiş, o da bunu kabûl etmeyerek iâde etmişti. Pâdişâh bu sefer aynı hediyeyi Şeyh Abdülmecîd Sivâsî'ye gönderdi. Onun kabûl etmesi üzerine bir gün pâdişâh kendisine; "Bu hediyeyi Hüdâyî'ye gönderdiğim halde kabûl buyurmadılar." dedi. Abdülmecîd Sivâsî de; "Pâdişâhım, Hüdâyî bir ankâdır ki, lâşeye tenezzül etmez." cevâbını verdi.

Pâdişâh birkaç gün sonra Hüdâyî hazretlerinin sohbetine gidince; "Geri gönderdiğiniz hediyeyi Abdülmecîd Efendi kabûl etti." dedi. Bu söz üzerine Hüdâyî hazretleri de; "Sultanım! Şeyh Abdülmecîd bir deryâdır. Ona bir katre necâset düşmekle pislenmiş olmaz." diyerek zârifâne bir cevap verdi.

Sultan Ahmed Han, büyük bir câmi yaptırmak istiyordu. Kararını verdi ve yerini tesbit ettirdi. Temel atma merâsimi için hocası Azîz Mahmûd Hüdâyî ve diğer âlimleri dâvet etti.Kurbanlar kesildi. Temel atmak için ilk kazmayı, Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri vurdu. Pâdişâh, yoruluncaya kadar temel kazdı. Böyle bir başlangıçtan yıllar sonra, câmi yapıldı ve açılışını yapmak ve Cumâ hutbesini okumak üzere Azîz Mahmûd Hüdâyî dâvet edildi. Ancak o gün

beklenmedik bir şey oldu. Önce bardaktan boşanırcasına yağmur başladı. Sonra fırtına ile berâber denizde dalgalar büyüdü, yükseldi ve şiddetlendi. Bu şartlar altında Üsküdar'dan Sarayburnu'na geçmek imkânsızlaşmıştı. Ne var ki Şeyh hazretleri Hünkâra söz vermişti. Bu sebeple Üsküdar iskelesine geldi ve bir kayık kiralayarak içine atladı. O binince sâdık talebeleri durur mu? Hemen onlar da bindiler. Böylece Şeyh hazretleri yanında birkaç talebesiyle birlikte Sarayburnu'na doğru açıldı. Allahü teâlânın izniyle Mahmûd Hüdâyî hazretlerinin himmeti bereketiyle, kayığın ön, arka ve yanlarından bir kayık mesâfesinde deniz süt liman oluyor, dalgalar kayığa hiç tesir etmiyordu. Bu şekilde herkes korkudan denize çıkamazken, Azîz Mahmûd Hüdâyî kayığıyla selâmetle karşıya geçti. Üsküdar ile Sarayburnu arasındaki bu yola "Hüdâyî yolu" dendi ki, fırtınadan uzak, selâmetle gidilen bir deniz yolu olduğu kabûl edilir.

Bu sırada Ahmed Han da, Fevkânî Kasr-ı Hümâyûnunda telaş ve üzüntü içerisinde Hüdâyî hazretlerini bekliyordu. Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri tam köşkün yanına gelince, müthiş bir gümbürtü koptu. Kulakları sağır edecek bir biçimde patlayan gürültünün ardından düşen yıldırım, Kasr-ı Hümâyûnun bir yanını çökertti. Binâ allak bullak olmuş; ne pâdişâh dışarı çıkabiliyor, ne de bir kimse içeri girip onu kurtarabiliyordu. Ancak Hüdâyî hazretleri

telaşlanmadılar. Kimsenin de telaşlanmasına fırsat vermediler. Hemen Kasr-ı Hümâyûnun çöken tarafına asâsını dayayıp binânın yıkılmasına engel oldu. Sonra Pâdişâhı ve yanındakileri tek tek köşkten indirdiler.

Bu sırada dayanak direkleri de getirilmiş ve çöken yana konulmuştu. Köşkteki son kişinin de inmesini müteâkip gerekli tedbirlerin alındığını gören Hüdâyî hazretleri, bastonunu dayadığı yerden çektiler. O anda inanılmaz bir olay oldu. Küçük bir bastonun çektiği yüke direkler dayanamayıp çatır çatır kırıldı ve binâ çöktü.

Bu olayı gören herkes Hüdâyî hazretlerine daha fazla gönülden bağlandı. Artık yağan yağmur ve kopan fırtına kimsenin umurunda değildi. Büyük bir alayla Sultanahmed Câmiine gelindi. Sonra câmi büyük mürşîdin eli ve duâsı ile ibâdete açıldı.

Sultan Ahmed Han, birgün bâzı devlet erkânıyla gezmeye çıkmışlardı. Ormanlık bir yerde istirâhat ederlerken hizmetçiler bir koyun kesip, kızartarak Pâdişâha ikrâm ettiler. Sultan Ahmed Han besmele çekerek elini ete uzattığı an, Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri beliriverdi. Pâdişâha; "Sultânım! Sakın yemeyiniz, o et zehirlidir." buyurdu. Etten bir mikdâr kesip, oradaki bir köpeğe verdiklerinde, köpeğin derhal öldüğü görüldü.

Zamânın pâdişâhı Ahmed Han; vezirlerinden birini

azletmiş, mührünü de Üsküdar tarafında oturan bir başka vezire göndermişti. Yolda mührü götüren haberci, bir deniz kazâsına tutulduğu için mührü denize düşürdü. Mührün denize düştüğünü öğrenen Pâdişâh, Azîz Mahmûd Hüdâyî'ye gidip durumu anlatınca, o da pöstekisinin altına elini uzatıp, suları damlamakta olan mührü Pâdişâha teslim etti.

Sultan Ahmed Han, hocası Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretlerini ziyârete gitmişti. Bir müddet sohbetten sonra atlarına binerek gezintiye çıktılar. Karacaahmed mezârlığının yanından geçerken, Mahmûd Hüdâyî, Pâdişâha dönerek; "Sultânım! İster misiniz bugün size bir şey göstereyim?" diye sordu. Sultânın, "İsterim!" demesi üzerine, kabristanlığa dönerek; "Kalkınız!" dedi. Bu hitâb karşısında bütün ölüler arpa başağı gibi kabirlerinin içinde dikiliverdiler. Pâdişâh bu hâli gördükten sonra, Mahmûd Hüdâyî; "Dönünüz!" emrini verince, kabir ehli yine eski hâllerine döndüler.

Sultan Ahmed Han, Peygamber efendimizin mübârek Kadem-i şerîfin izi bulunduğu bir taşı Mısır'da Kayıtbay Türbesinden İstanbul'a getirtmiş ve Eyyûb Câmiine koydurmuştu. Sultanahmed Câmii tamamlanınca da Nakş-ı Kadem oradan alınarak buraya nakledildi. Nakil işinin yapıldığı günün gecesinde Sultan Ahmed şöyle bir rüyâ gördü:

Bütün pâdişâhların toplandığı yüce bir dîvanda

Peygamber efendimiz kâdılık yapmaktadır. Kayıtbay Türbesini ziyârete vesîle olan "Kadem-i şerîf" resmini kendi câmiine nakleden Sultan Ahmed'den dâvâcıdır. Peygamber efendimiz dâvâcıyı dinledikten sonra, Kadem-i şerîfin alındığı yere geri verilmesi istikâmetinde karar verir. Suçlu mevkıinde oturan Ahmed Han, kan ter içerisinde uyanır ve derhal şeyhi Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretlerine giderek rüyâsını anlatır. Hüdâyî hazretleri, rüyâyı; "Emânetin derhâl yerine gönderilmesi." şeklinde yorumlar ve Kadem-i şerîf taşı Kayıtbay Türbesine iâde edilir.

Bu hâdise üzerine Sultan Birinci Ahmed, "Kadem-i Saâdet-i Peygamberî" şeklinde bir sorguç yaptırıp, Cumâ, bayram ve diğer resmî günlerde bereketlenmek için hilâfet sarığına takmaya başladı. Ayrıca bir tahta üzerine resmedilen "Kadem-i şerîfin" kenarına da:

N'ola tâcım gibi başımda götürsem dâim

Kadem-i resmini dâim Hazret-i Şâh-ı Rusülün

Gül-i gülzâr-ı nübüvvet o kadem sâhibidir

Ahmedâ durma yüzün sür kademine o gülün.

kıtasını kendi hattıyla yazıp şeyhi Hüdâyî Efendiye gönderdi. O da bunu dergâhının duvarına astırdı.

Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri bir gün Ahmed Hanı ziyârete gitmişti. Pâdişâh; "Efendim! Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinin, kıyâmet günü talebelerine ve pekçok günahkâr mümine şefâat edeceği hakkında rivâyetler var. Bu rivâyetlerin doğruluğu hakkında ne buyurursunuz? diye suâl eyledi. Azîz Mahmûd Hüdâyî hemen cevap vermedi. Bir müddet murâkabe hâlinde kaldıktan sonra; "Bu söz doğrudur." buyurdu. Sonra Padişâh; "Efendim! Acabâ zât-ı âlinizin bizlere bir vâdiniz ve müjdeniz yok mudur?" diye sorunca, Mahmûd Hüdâyî ellerini kaldırarak: "Yâ Rabbî! Kıyâmete kadar bizim yolumuza katılan, bizi sevenler ve ömründe bir kere türbemize gelip rûhumuza fâtiha okuyanlar bizimdir. Bize talebe olanlar denizde boğulmasınlar. Ömürlerinin sonlarında fakîrlik görmesinler. Îmânlarını kurtararak gitsinler ve öleceklerini bilip haber versinler." diye duâ eyledi. (Âlimler ve evliyâ bu duânın kabûl olduğunu, bu yola mensup kimselerin hiç denizde boğulmadıklarını ve pekçok kimsenin de vefât günlerine yakın, öleceklerini haber verdiklerini bildirdiler.)

Nitekim Ahmed Han da öleceğini bilip haber verdi. Şânı yüce pâdişâh 1617 senesinde hastalandı. Sırtında bir yara çıkmıştı. Mâbeynci Mustafa, Sultânın vefâtından bir gün önce huzûrunda iken, Ahmed Hanın odada sâhibini göremediği kimselere dört defâ; "Ve aleyküm selâm." dediğini işitti.

Sebebini sorduğunda, Sultan Ahmed Han; "Şu anda yanıma hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk, hazret-i Ömer, hazret-i Osmân ve hazret-i Ali geldiler. Bana; "Sen dünyâ ve âhiretin sultanlığını kendinde toplamışsın. Yarın Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem efendimizin yanında olacaksın." buyurdular." cevâbını verdi. Hakîkaten ertesi gün vefât etti. Cenâzesinin yıkanması için hocası Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri dâvet edildi. Ancak o; "Sultânımı çok severdim. Şimdi dayanamam. İhtiyârlığım sebebiyle beni mâzur görün." buyurdu ve talebelerinden Şâban Dede'yi gönderdi.

Kimyâ ilmini öğrenmeye merak eden bir kimse, Mahmûd Hüdâyî hazretlerinin bu ilimdeki mahâretini, bilgisini öğrenmişti. Bir gün huzûruna çıkarak, kimyâ ilmini öğrenmek istediğini arzetti. O anda Azîz Mahmûd Hüdâyî, dergâhının bahçesinde bir asma ağacının altında istirahat ediyordu. Hiç kimseyi reddetmek âdeti olmadığı için, talebenin bu arzusunu kırmadı. Yeni talebe, bu hususta bir mârifet göstermesi için ısrar edince, Mahmûd Hüdâyî asma ağacından bir yaprak kopardı. Yaprağın üzerine bâzı duâlar okuduktan sonra, talebenin hayret dolu bakışları arasında yaprağın altın olduğu görüldü. Talebe fazla ısrar edince bu hâli üç defâ tekrâr etti. Talebenin maksadı, tekrârlar esnâsında duâyı öğrenmekti. Öğrendiğine kanâat getirince; "Bu iş çok basitmiş, ben de yapabilirim." diyerek asmadan bir yaprak aldı ve üzerine öğrendiklerini okudu. Fakat bir

türlü altın olmadı. Sonra; "Efendim! Ben de sizin okuduklarınızın aynısını okuduğum hâlde yaprak altın olmadı. Sebebi nedir acabâ?" diye sordu. Azîz Mahmûd Hüdâyî de; "Evlâdım! Kimyâyı öğrenebilmek için, önce nefsi terbiye etmek icâbeder. Nefsi kimyâ etmeden, bu hallere bu mârifete kavuşulamaz." buyurdu.

Azîz Mahmûd Hüdâyî zamânında İstanbul'da vebâ salgını olmuştu. Öyle ki, her gün yüzlerce insan vebâdan ölüyordu. Her evi üzüntüye boğan bu âfet karşısında halk toplanıp Azîz Mahmûd'a başvurdular. Duâ edip, salgından kurtulabilmeleri için talebde bulundular. Fakat Mahmûd Hüdâyî; "Bu gibi hususlara karışmak bize uygun değildir." buyurduysa da, halk duâ etmesi için ısrâr ettiler. Onların bu ısrârına dayanamayan Azîz Mahmûd hazretleri; "Karacaahmed Mezarlığına gidiniz. Bir servi ağacının altında, sâdece hasırı bulunan yaşlı bir kimse oturur, İsmine Hasırpûş Dede derler. Onu bulunuz ve derdinizi anlatınız. Şâyet red ederse, bizim gönderdiğimizi söyleyiniz." dedi. Herkes sevinç içinde Karacaahmed Mezarlığına gitti. Hasırpûş Dede'yi bulup durumu anlattılar. Hasırpûş Dede önce kabûl etmedi, Mahmûd Hüdâyî'nin gönderdiğini öğrenince derhâl ayağa kalkarak ellerini açtı ve duâ etti. Gelenlere dönerek; "Bugün bir kimsenin daha cenâze namazı kılınsın da, sonra vebâ salgını dursun." dedi. O günden sonra vebâ salgınından ölen olmadı.

Zengin bir kimse, Mahmûd Hüdâyî'nin üstünlüğünü görmek, anlamak için huzûruna gitti. Hiçkimseye göstermeden, Mahmûd Hüdâyî'nin seccâdesinin yanına elindeki altın dolu keseyi bıraktı. Ayrılmak için izin isteyince, Mahmûd Hüdâyî; "Bırakmış olduğunuz altınlar ile, hem dünyâ hem de âhiret mâmur edilebilir. Altın, velîye de deliye de lâzımdır. Onun için bu altınları, hayr yoluna sarfetmek üzere kabûlünde bir mahzur görmüyor, red etmeyi uygun bulmuyorum." deyince, o zengin; "Efendim kalbimde gizlediğim şeyleri aynen ifâde ettiniz." dedi ve Azîz Mahmûd Hüdâyî'ye muhabbeti ve hürmeti artmış bir şekilde huzûrdan ayrıldı.

Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri, 1628 (H.1038) senesinde hakîkî âleme göçtü. Vefâtından önce talebeleriyle ve tanıdıklarıyla helâlleşti, vasiyetini yaptı. Son nefeste de Kelime-i şehâdet getirerek rûhunu teslim etti. Türbesi Üsküdar'daki dergâhındadır. Âşıkları, onu ziyâret etmekte, feyz ve bereketlerinden istifâde etmektedirler.

Hayatta iken erkek evlatlarının hepsi vefât etmiş bulunan Hüdâyî hazretlerinin zürriyeti kızları vasıtasıyla devâm etmiştir.

Azîz Mahmûd Hüdâyî, insanların Ehl-i sünnet îtikâdında bulunmaları ve ibâdetlerini doğru yapmaları için pekçok eser yazmıştır. Bu eserlerden bâzıları şunlardır: 1) Nefâis-ül-Mecâlis, 2)

Tecelliyât, 3) Dîvân-ı İlâhiyât, 4) Habbet-ül-Muhabbe, 5) Necât-ül-Garîk, 6) Tarîkatnâme, 7) Tezâkir-i Hüdâyî, 8) Ahvâl-ün- Nebiyy-il-Muhtâr Aleyhi Salevâtullah-il-Melik-i-Cebbâr, 9) Câmi-ul-Fadâil ve Kâmi-ur-Rezâil, 10) Feth-ul-Bâb ve Ref-ul-Hicâb, 11) El-Feth-ül-İlâhî, 12) Hâşiyet-ül-Kühistânî fî Şerh-il-Fıkh-ı Keydanî, 13) Hayât-ül-Ervâh ve Necât-ül-Eşbâh, 14) Tarîkat-ı Muhammediyye, 15) Vâkıât, 16) Şerhun alel-Kasîdet-il Vitriyye fî Medhi Hayr-il-Beriyye, 17) Mensûr Mevlîd-i Nebî...

Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri oğullarından birisinin sünneti için yaptırdığı merâsim dolayısıyla "dünyâya meyletti" denilmesi üzerine şu şiiri söyledi:

Alan sensin veren sensin kılan sen

Ne verdinse odur dahi nemiz var

Hakîkat üzre anlayıp bilen sen

Ne verdinse odur dahî nemiz var

Tutan el u ayak senden gelüpdür

Gören göz u kulak senden gelüpdür

Efendi dil dudak senden gelüpdür

Ne verdinse odur dahî nemiz var

Hudâyâ biz bu zâtı kanda bulduk

Neye ef'âl sıfâtı kanda bulduk

Fenâyı yâ sebâtı kanda bulduk

Ne verdinse odur dahî nemiz var

Bizim ahvâlimiz ey Hayy-u Kayyûm

Cenâb-ı Pâkine hep cümle mâlûm

Buyurdun oldu illa kaldı mâdûm

Ne verdinse odur dahî nemiz var

Hüdâyî'yi sen eriştir murâda

Senindir çünkü hükm arz u semâda

Efendi dahli yok ğayrın arada

Ne verdinse odur dahî nemiz var

DAHA BÜYÜK KERÂMET Mİ OLUR?

Azîz Mahmûd Hüdâyî bir gün, Sultan Ahmed Hanla sarayda sohbet ediyordu. Bir ara abdest tâzelemek istedi. İbrik ve leğen getirdiler. Pâdişâh hocasına hürmeten ibriği eline aldı ve abdest suyunu döktü. Sultan Ahmed Hanın annesi de kafes arkasında havluyu hazırlamıştı. Vâlide Sultan kalbinden; "Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin bir kerâmetini görseydim." diye geçirmişti. Bunun üzerine Mahmûd Hüdâyî, Vâlide Sultan'ın gönlünden geçenleri anlayarak; "Hayret! Bâzıları bizim kerâmetimizi görmek isterler, Halîfe-i rûy-i zemîn'in elimize su döküp, muhterem vâlidelerinin havlu hazırlamasından daha büyük kerâmet mi olur?" buyurdu.

SULTANLAR RİKÂBINDA YÜRÜSÜN!

Bir gün Sultan Ahmed Han, mürşîdini ziyâret için Üsküdar'a gelmişti. Çarşıdan geçerken, Hüdâyî hazretlerinin alış-veriş ettiğini gördü. Genç Hünkâr bu esnâda attaydı. Derhal atından indi, hocasının elini öptü ve atına binmesi için ricâ etti. Bir müddetHüdâyî hazretleri at sırtında önde ve Pâdişâh da yaya olarak ardınca yürüdüler. Kısa bir

süre sonra Mahmûd Hüdâyî dünyâyı titreten koca bir pâdişâhın, arkasında yaya yürümesine râzı olmadı ve; "Sultanım! Sırf hocam Muhammed Üftâde hazretlerinin duâsı ve emri yerine gelsin diye bindim. Çünkü o; "Pâdişâhlar rikâbında yürüsün." diye duâ etmişti." buyurarak atından indi. Ata tekrar Sultan Ahmed Hanı bindirdi.

Sultan Ahmed Hanın bu hâdiseden sonra aşağıdaki beytleri söylediği belirtilir:

"Varımı ben Hakka verdim, gayrı vârım kalmadı.

Cümlesinden el çekip pes dü cihânım kalmadı.

Çünkü hubbullah erişti, çekti beni kendine,

Açtı gönlüm gözünü, gayri gümânım kalmadı.

Evliyânın himmeti, yaktı beni kül eyledi,

Sâfiyim, buldum safâyı dü cihânım kalmadı.

Ahmedî der, "Yâ ilâhî! Sana şükrüm çok-durur",

Hamdülillah aşk-ı Haktan gayri vârım kalmadı."

YALAN DÜNYÂ DEĞİL MİSİN!

Kim umar senden vefâyı,

Yalan dünyâ değil misin?

Muhammed-ül-Mustafâyı,

Alan dünyâ değil misin?

Yürü hey vefâsız yürü,

Sensin hod bir köhne karı,

Nice yüzbin erden geri,

Kalan dünyâ değil misin?

Kimisini nâlân edip,

Kimisini giryân edip,

Âhir-i kâr üryân edip,

Soyan dünyâ değil misin?

Kasdedip halkın özüne,

Toprak doldurup gözüne,

Ehl-i gafletin yüzüne,

Gülen dünyâ değil misin?

Eğer şâh u eğer bende,

Her kişiyi salan bende,

Kimse mekân tutmaz sende,

Virân dünyâ değil misin?

Sihr ile donatıp kendin,

Meydana salan semendin,

Âleme mihnet kemendin,

Salan dünyâ değil misin?

İşin gücün dâim yalan,

Çok kişiden arta kalan,

Nice kere boşalarak,

Dolan dünyâ değil misin?

BİLMİYORUM DEMEK İLMİN YARISIDIR

"Ey oğul! Bir mecliste bulunduğun zaman az konuş. Sana sorulmayan şeye cevap verme. Bir şey sorulursa cevâbını bilmiyorsan, bilmiyorum de. Bilmediğine, bilmem demek ilmin yarısıdır. Eğer cevâbını biliyorsan, kısa cevap ver. Sözü uzatma. Mecliste bulunanlara imtihân için bir şey sorma. Onlarla münâzara ve münâkaşa etme. Kendini beğenerek en başa, yukarıya oturma. Edebe çok riâyet eyle. Edepsizlik her zaman ve her yerde yasak ve sevimsizdir. Her yerin kendine mahsus bir edebi vardır. Arkadaşlarına cömertlik et ve iyi muâmelede bulun. Dünyâ sevgisini gönülden çıkar. Allahü teâlânın rızâsına kavuşmak yolunda senin önüne ve yoluna bir şey engel olursa onu terk eyle.

Ey oğul! Dünyâ ve dünyâ nîmeti hayaldir. Gök kubbesi altında hiçbir şey aynı hal üzere kalmaz, hep değişir. Onun için dünyâ malına, makâmına ve dünyâ hayâtına güvenme. Biz bu dünyâda misâfiriz, yolcuyuz. Sonunda ayrılıp gideceğiz. Sıkıntın varsa üzülme. Bir an sonra ne olacağımız belli değil."

BU KIŞ GÜNÜ ÜZÜM OLUR MU?

Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin yükselmesi bâzı talebelerin kıskançlığına yol açtı. Durumu sezen Üftâde hazretleri, Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin büyüklüğünü göstermek istedi. O sırada mevsim kış idi. Dışarıda kar yağıyor ve fırtına esiyordu. Hazret-i Üftâde talebeleri ile yemek yiyorlardı. Sofraya pilav konulunca Üftâde hazretleri; "Şimdi bağdan taze kopmuş üzüm olsa bu yemekle ne güzel giderdi." dedi. Bu söz üzerine talebeler içlerinden;

"Bu kış günü, bu karda tâze üzüm olur mu?" diye düşünürlerken, Azîz Mahmûd Hüdâyî de kendi kendine; "Mâdem ki bu sözü hocam söyledi, mutlaka bunda bir hikmet vardır." diyerek ayağa kalktı ve; "Efendim! Müsâade ederseniz bendeniz getireyim." deyiverdi. Müsâade edilince, sepeti aldığı gibi Bursa'nın Çekirge mevkıindeki bağa gitti.Bağ karlar altında idi. Bir asma çubuğunun üzerinden karları temizlediğinde, salkım salkım üzümlerin sarktığını gördü. Bunun, hocası Üftâde'nin bir kerâmeti olduğunu anlayıp, üzümleri sepete koymağa başladı. Asmadaki üzümler bittiğinde, sepet de ağzına kadar dolmuş idi. Sepeti omuzuna alarak yola koyuldu. Yolda, hızlı hızlı yürürken, birden ayağı kaydı ve bir çukura düştü. Çukur derin olduğundan, çıkmak için çok uğraştı fakat başaramadı. Çâresiz kalınca hocası

Üftâde'den yardım istemek hatırına geldi ve içinden; "İmdât! Yâ mübârek hocam!" der demez, çukurun başından bir ses geldi. "Ey Mahmûd! Uzat elini de yukarı çekeyim." diyordu. Başını kaldırdığında birisinin kendisine gülümsediğini gördü. Elini uzattı. Yukarı çıktığında, bir anda o kimseyi göremez oldu. Yine sepeti omuzuna alarak süratle dergâha doğru gitti. Hocasının huzûruna vardığında sohbet devâm ediyordu. Omuzunda üzüm dolu sepeti gören arkadaşları şaşırıp kaldılar. Üftâde, yardım edenin Hızır aleyhisselâm olduğunu söyledi. Talebeler, hocaları Üftâde'nin, Allahü teâlânın katında yüksek bir velî olduğunu ve Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin hocalarına olan teslîmiyetini bir kere daha anladılar.

Azîz Mahmûd Hüdayi [K.S.]'nin Belgıradlı Ali Efendi’ye Gönderdiği Mektub

Derleyen :Cengiz Gündoğdu , Yrd. Doç.Dr.
Atatürk Ü. İlahiyat Fakültesi

Ekrem Özer Bey'in hususi kütüphanesinde bulunan bu mektup, Mehmed Refik tarafından istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi belli olmayan bu mektup, Mehmed Gülşen Efendi tarafından hazırlanan Külliyat-ı Hazret-i Hüdayî (İstanbul Bahriye Matbaası, 1338, 1340) içinde basılmıştır. Yazma bir nüshası da H Selimağa-Hüdayi 269/ 4

'tedir.Aziz Mahmud Hüdayî oldukça muhtasar ve özlü olarak yazmış olduğu bu mektupta şu meseleleri cevaplandırmıştır:

1.Mürşidin sohbetine iştirak müyesser olmayan talib-i Hakk ne yapmalıdır?

2. Ehl-i tarik hangi ay ve günlerde oruçlu bulunmalıdır?

3. Tarik-i halvet ve celvetin farkı nedir?

4.Kişi kendi nefsini ıslah etmeden başkasının ıslahına mübaşeret edebilir mi?

5. Lisan ile zikirde sağa ve sola hareket etmenin hikmeti nedir?

Hüdayî'nin özellikle tevhidin sırrına ermek için müridin gücü nisbetinde şeriat ve tarikatın düsturlarına riayet edip, zikrullahla meşgul olması ve bu uğurda samimi davranmasını tavsiye ettiği mektubunun incelediğimiz metni şöyledir:

Tari'kat-ı 'Aliye-i Celvetiye pîri Üsküdarî Azîz Mahmud Hüdayî Efendi (K.S.) Hazretlerinin kendi bendegânından Belgıradî Ali Efendiye irsal buyurdukları mektub-i şerif-i kudsiyet-elifdir.

Ba'des-selam inha ve i'lam olunur ki, tarik-i Hakk e'azz-i turuk ve e'azz-i sübül olmağın, salike bir

mürşid-i kamile vasıl olmak elbette lazım ve mühimdir Mücerred akıl ve kütüb ve resail kifayet etmez. Amma sohbet-i mürşid-i kamil müyesser olmazsa talib-i Hakk, her gün yüz istiğfar yani, Estağfirullah el- 'Azîm demek ve yedi yüz Kelime-i tevhi'd ve a'kab salavat-ı hamsede kırk kerre tasliye yani Allahümme salli 'ala seyyidina Muhammedin ve 'ala alihi' ve sahbihi' ve sellim diyerek kemal-i ihlas ve huzûr-i kalb ve teveccüh-i tam ile Resulullah'a salat ve selam getirmek ve iki rek'at salat-ı işrak ve altı rek'at salat-ı duha ve on iki rek'at salat-ı teheccüd kılmak gerektir.

“Kuran’dan kolayınıza geleni okuyun.” Müzzemmil 73/20 muktezasınca ayât-ı Kur'aniyye'den her ne kıra'at iderse caizdir. Cidd ü ihtimam ve teveccüh-i tam ile olmaktır.

Ve ehl-i tarikat mah-ı Receb ve mah-ı Şa'ban ve mah-ı Ramazan saim olub, altı gün Şevvaı'den Ramazan-ı şerife ilhak iderler.

Resulullah (s.a.v.) ded ki: “Her kim Ramazan orucunu tutar, sonra da Şevval'den altı gün ilave ederse bütün ,seneyi oruçlu geçirmiş gibi olur. "

Ve dahi aşr-ı Muharrem ve aşr-ı Rebiülevvel ve aşr-ı Zilhicce saim olurlar. Ve dahi haftada isneyn ve hamis –Pazartesi ve Perşembe- günleri saim olurlar. Hazret-i Resul (s.a.v.) bu günlerde saim olurlar idi. "Niçün saim olursunuz ya Resulullah?"

deyu sual eylediler; "Yevmü'l-isteyn viladetim günidir, riayet iderim, yevm-i hamis 'arz-ı a'mâl günidir, 0l gün bir 'amel-i salih üzre olmak isterim ,, buyurmuşlardır.”

Tarik-i halvet ve celvetten sual olunmuş, iki tarik bile Hakk'a giden yoldur. Hacc-ı su'ride huccac bahrdan ve bazı huccac berrden gittikleri gibi nihayet ehl-i halvet tarik-i esmadan giderler. Usul-i esma on ikidir. Anın ehli azdır. Fi zemanina yedinci isme vasıl olanı kamil kıyas idüb hilafet virirler. Ehl-i celvet tevhid ve riyazet ve mücahede ile süluk iderler.

Allahu Te'ala : “Bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.” Kur’an, Ankebut, 29/69 buyurmuştur.

Tarik-i mücahede tarik-i sahabedir (Rıdvahullahi te'ala aleyhim ecma'in) İki tarik ehli ile bu fakir sohbet itmiş idim. Tarikımız halvet ve celveti cami'dir. Pes talib-i sadıka vasiyetdir ki, ruz u şeb Tevhid-i Şerif'le iştiğal ve bab-ı zikirde ihtimam ve Hakk'a hicab olan nefs-i emmarenin ahlak-ı mezmumesini mücahede ile ref'a ikdam ide.

Allahu Te'ala: “Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş ,onu kötülüklere gömen de ziyan etmiştir.” Kur’an, Şems, 91/9-10 buyurmuştur.

Islah-ı nefs ehemm-i mühimmatdandır. Kişi kendi

nefsini ıslah itmeden ğayrın ıslahına mübaşeret 'ayn-ı gafletdir. Ve tarikata alim olmayan rehnüma olmak 'ayn-ı cehalettir. İmdi ri'ayet-i şeri'at-ı şerif ile ta'mir ve tarikat-ı meşayih-i 'izam ile batının tenvir ide.

“Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.” Kur’an, Necm,53/39.

'Alem-i dünyada iken Tevhid-i Şerif nuruna Vusula kasd ide. 'Umum ehlinin tevhidi, 'ilm-i tevhiddir. Husus ehlinin tevhidi, 'ayn-ı tevhiddir. 'Ayn-ı tevhid üç mertebedir Tevhid-i ef'al, tevhid-i sıfat, tevhid-i zatdır. Bu meratibe vusul sohbet-i kamil ve mürşide vusul ile olur. Hele talib, 'ala kaderi't-taka şeriatı ve tarikatı riayet ve zikrullahla iştiğal ile kemal-i sa'y ve cidd üzere ola.

“Her kim taleb eder ve talebinde ısrar ederse onu bulur, her kim de bir kapıyı çalar ve çalmakta ısrar ederse o kapıdan girer.” deyu buyurulmuştur.

Zikr-i lisanîde yemîn ve şimale hareketi, Ashâb-ı Kehf hakkında : “..Onları sağa ve sola çevirdik..” Kur’an,Kehf, 18/18 ayet-i kerimesinden ahz itmişlerdir.Muvahhid, tevhid-i şerifi, nefyi sağ câbine ve isbatı sol cânibine ide.Ve âmme-i mü’minîne vasiyyetdir ki, şerîat-ı mutahharraya ri’ayetde ihtimâm ideler.Zira zulmet ve şirketten ve bahr-i hayretden halâs, nûr-ı keşfledir, yâhûd şerîatladır, vesselam.

el-Fakir Mahmûd

1) Sefînet-ül-Evliyâ; c.2, s.372

2) Menâkıb-ı Azîz Mahmûd Hüdâyî

3) Semerât-ül-Fuâd; s.145

4) Şakâyik-ı Nu'mâniyye Zeyli (Atâî); s.760

5) Kutbü'l-Ârifîn Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî, Hayâtı-Menâkıbı-Eserleri

6) Azîz Mahmûd Hüdâyî veCelvetiyye Tarîkatı

7) Silsilenâme-i Celvetî; s.82

8) Lemezât-ül-Hulviyye vr. 187 a

9) Tezâkîr-i Hüdâyî (Fâtih blm. 2572)

10) Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî

11) Hadîkat-ül-Cevâmi; c.2, s.195

12) Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî, Ziver Tezveren

13) Diyânet İslâm Ansiklopedisi; c.4, s.338